

תמלול כנס חנוכה תשפ"ב בנושא: "בלתי נשכחות": על דמויות

ספרותיות ועיצובן

הכינוס התקיים ביום שני, ב' בטבת תשפ"ב, 6 בדצמבר 2021, בזום

דברי פתיחה להרצאה של בלה שגיא:

רננה: אן שרלי, גיבורת סדרת ספריה של לואי מוד מונטגומרי מתחילת המאה העשרים (שתורגמו לעברית בשנות החמישים), היא אחת מהדמויות הספרותיות הבלתי נשכחות, וכמו שאמרתי בבוקר, גם במדגם שלנו, היא הוזכרה, וניצחה שוב ושוב, יותר מכל דמות אחרת. ד"ר שי רודין במאמרו "החומרים מהם עשויה גיבורה-שורדת: עיון ברומן האסופית מאת לואי מוד מונטגומרי" (שהתפרסם בכתב העת "ילדות" 2, שיוצא לאור מטעם המכללה האקדמית גורדון, 2017), מסביר מה מייחד את דמותה של אן ואפשר את הישרדותה התרבותית ואת הישארותה בשיח של שנות האלפיים. יש להזכיר שהשנה יצא בהוצאת כתר רומן גרפי שמבוסס על ספרי הסדרה בשם "האסופית – אן מהחווה הירוקה" וב-2017 שודר גם בנטפליקס עיבוד לספרי הסדרה ויצא סרט קולנועי).

רודין מאפיין את דמותה של אן כנערה-גיבורה החותרת תחת נורמות חברתיות ומגדריות, על אף השדרים ההגמוניים שהסיפור מכיל, כמו המיקוד בנישואין ובעבודות הבית והבחירה בהוראה כמקצוע הנשי האולטימטיבי. לצד זאת, אן מאופיינת כמתבגרת מעוררת הזדהות בהתמודדותיה עם קשיי הגיל – כגון מראה חיצוני וגיבוש דימוי עצמי, ערעור על סמכות המבוגרים ומערכת החינוך. מאפיינים נוספים שמחזקים את דמותה הם מעשים הרואיים שהיא עושה כדי לעזור לזולת ותהליך השינוי וההתפתחות שהיא עוברת, תוך שהיא משפיעה על סביבתה ומשנה גם דמויות אחרות בה.

גם אמילי, גיבורת הספר "אמילי ממולד הירח" שנכתב על ידי אותה סופרת – לואי מוד מונטגומרי (ויצא לאור השנה בהוצאת טל-מאי, לאחר שתורגם בכישרון רב על ידי הסופרת והמתרגמת מאירה פירון ששמענו קודם) התייתמה מהוריה, נשלחה לגדול בבית קרובי משפחה, ובדומה לאן היא בעלת כישרון ספרותי ולשון מושחתת. אמילי, כאמור, מזכירה את אן במאפיינים מסוימים אך שונה ממנה באחרים. מדהים איך לאחר שהצליחה מונטגומרי לברוא דמות ששבתה לבבות כה רבים היא יצרה דמות נוספת כזו, ומדהים לא פחות מדוע היכרנו אותה רק עכשיו, למרות שהספר יצא לאור לפני כמעט מאה שנים והתפתח גם הוא לסדרת ספרים.

מה מייחד את דמותה של אמילי והופך גם אותה לדמות בלתי נשכחת, ומה מייחד את תהליך גיבוש הזהות שהיא עוברת? על כך נשמע מד"ר בלה שגיא, המשלבת בקריאתה ידע ספרותי עם ידע וניסיון טיפולי.

בלה שגיא היא ביבליותרפיסטית, מטפלת בהבעה ויצירה באופן פרטני וקבוצתי, מרצה בחוג לספרות ובמכון לטיפול באמנויות במכללת דוד ילין, מלמדת בתכנית לפסיכותרפיה של השירות הפסיכולוגי באוניברסיטה העברית, מדריכה סטודנטים ומטפלים, ומתמחה בטיפול ביבליותרפי בילדים ונשים נפגעי פגיעה מינית. (אני לא מבינה איך היא מספיקה הכול

כולל הנחיית סטודנטים לכתיבת עבודות סמינריונית), ואם לא די בכך – השנה יצא לאור ספרה למבוגרים "שבר ענף ירוק" – קובץ סיפורים שמתחברים למארג משותף, במרכזם דמויות שמתמודדות כל אחת עם קושי או טראומה בחייה. הספר, שזכה לביקורות משבחות מקיר לקיר או נכון יותר מעיתון לעיתון, יצא בהוצאת "שתיים" שייסדה מירי רוזובסקי, שאותה שמענו בתחילת היום. בלה, בבקשה, את מוזמנת לפתוח את המיקרופון ולשתף את המצגת שלך.

בלה שגיא: ביבליותרפיה בשירות העצמי: תהליכי כתיבה וגיבוש זהות ב"אמילי ממולד ירח" של ל"מ מונטגומרי

בלה: שלום לכולם, תודה, רננה, על ההזמנה ועל המלים החמות והמרגשות, גם אני שמחה להיות פה, ולדבר אחרי הודיה, וההרצאה המרתקת שלה על העבודה שזכיתי להנחות – כיף לראות אותך פה עם התוצר המושלם.

(אני רואה שאני עדיין לא יכולה לשתף מסך...) ההרצאה שלי תעסוק ב"אמילי ממולד ירח" -

הספר. קראתי להרצאה "ביבליותרפיה בשירות העצמי": תהליכי כתיבה וגיבוש זהות ב"אמילי ממולד הירח" של ל"מ מונטגומרי. הספר, כמו שרננה הקדימה ואמרה, יצא ב-1923 וב-2021 תורגם לראשונה לעברית על ידי מאירה פירון ויצא לאור על ידי טל מאי וידיעות ספרים. באופן שלא מפתיע אותנו, גיבורת הסיפור אמילי סטאר מתייתמת משני הוריה ונשלחת לגור באי הנסיך אדוארדס אצל שתי דודותיה – לורה הנעימה ואליזבת חמורת הסבר. עד כאן זה מצלצל מוכר, אני מניחה. הפיתוי הגדול כשאנחנו באים לדבר על הספר הזה הוא להשוות את אמילי לאן שרלי ואת סדרת הספרים של "אמילי ממולד ירח", שלושה ספרים, לסדרת הספרים הקנונית והאלמותית של "האסופית" שיצאה לאור מ-1908. אבל אני חוששת שהשוואה הזו לא תעשה חסד לספר

שבאתי לדבר עליו היום. אז מתוך נאמנות למשימה שהוטלה עלי, אני אצטרך להתעלם מהדרך הזו ולצעוד בדרך שצעדו בה פחות.

אז נדבר על אמילי. אמילי מתוארת בספר כילדה שמדומה לפיה, במובן השדוני של פיה, יש לה שיער שחור, עיניים אפורות-סגולות ועזות מבט כשל בני משפחת מאריי הגאים אליהם היא משתייכת, עורה חיוור וחיוכה שובה ומלא קסם. ובלי להשוות לאף אחת, גם דמותה של אמילי היא דמות של ילדה נועזת, שוברת מוסכמות, יש שיאמרו ואומרים חצופה, וגם היא ילדה שאוהבת לדמיין. אך כאן, בניגוד לזו שלא נאמר את שמה, מסתבר שהדמיון העשיר של אמילי, לא עוצר בחלומות ובמשחקי ילדות, אלא אמילי, הקרובה אולי יותר לדמותה של מונטגומרי עצמה, היא ילדה כותבת. היא כותבת שירה, מכתבים לאביה המת, סיפורים ובסופו של דבר, היא מתכוונת להיות סופרת ולכתוב רומן. הכתיבה עבורה היא תהליך שבו מתגבשת האישיות הבוגרת שלה. לכתיבה יש תפקידים שונים בשירות העצמי של אמילי: כתיבה בזמן מצוקה לצורך ויסות רגשות, כתיבה בתהליך אבל וכדרך לשמירת הקשר עם אביה שמת, וכתיבה אל מול בדידות יומיומית.

מה שאנחנו יודעים היום להגיד על כתיבה לצורך ויסות רגשות, זה שנערכו מחקרים רבים על הנושא הזה. מחקרים מובילים של קנת' בייקר וסלואן ומרקס ופרי ומחקרים רבים נוספים, לא רציתי להלאות פה, הם מראים שהכתיבה יכולה לשמש לעיבוד רגשות, להקל במצוקה רגשית ומקדמת תהליכים של ויסות וקתרזיס.

אני מניחה שכל מי שכאן שיצא לו לכתוב, מכיר את החוויה הזו. כתיבה של יומן, סיפור, בין אם היא כתיבה אישית או כתיבה ספרותית, ואפילו לפעמים כתיבה אקדמית, מייצרת אצלנו איזו תחושה של הכלה, של עיבוד של רגשות, מחשבות, תובנות. המחקרים תומכים בחוויה הזו, שכתוצאה מהכתיבה הזו, יש הקלה. בדקו את זה על רקע של טראומות קשות, ומצאו שאפילו בלי טיפול נפשי הכתיבה עצמה יכולה להקל ולקדם צמיחה מטראומה. זה מאוד מעניין התהליכים שאדם כותב עושה עם הטראומות שאותן הוא חווה, וכמה בכתיבה יש ערך תרפויטי. אני ביבליותרפיסטית וחקרתי את הנושא הזה. הדוקטורט שלי עסק בכתיבה אישית של נפגעות פגיעה מינית בילדות ומצאתי שבאמצעות תהליכים של עדות עצמית שמתאפשרים בכתיבה, מתרחש גיבוש של זהות יותר לכידה. אם בתאל דיברה לפני על הפרעת זהות הדיסוציאטיבית, שזה באמת התוצר הקשה של טראומה בגיל צעיר, שנקרא קומפלקס BST, אז במחקר שלי, ראיתי שאצל נשים שעסקו בכתיבה, בבגרותן, אבל עוד יותר אצל ילדים שעוברים טראומה וכותבים, יש תהליך של גיבוש זהות. זה נושא להרצאה אחרת, לא אכנס לזה כאן. הכתיבה בעקבות טראומה היא דרך להיות במגע ולא להיות במגע, להיזכר אבל לא להיות שם, להכיר בכך שזה חלק מסיפור חיי, ולא

משהו שחוזר שוב ושוב ללא שליטה. הרגשות הופכים לנסבלים יותר כשהם מתבטאים בכתיבה ומאפשרים תהליכי "סגירה" של חוויות טראומטיות שנשארו פתוחות. הכתיבה מאפשרת ויסות של הרגשות הקשים, אפשרות לחקור אותם, להבין ואפילו "לשחק" באמצעות המרחב היצירתי שנפתח. על זה מירי רוזובסקי דיברה בחלק הראשון, על "מרחב הביניים". מחקר שבדק את השפעות הכתיבה על אנשים הסובלים מחרדה מצא כי דווקא אנשים אשר פחות מבטאים רגשות כי אין להם ביטחון לבטא רגשות הראו מדדים טובים יותר לאחר התערבות אשר כללה ביטוי רגשי וכתיבה של חוויותיהם.

אמילי מבינה את כל זה גם בלי הסבר תיאורטי. כאן אני קוראת מהספר, היא פוגשת את המשפחה אחרי שאביה נפטר, המשפחה המורחבת שהיא לא הכירה קודם, אנשים לא פשוטים בכלל, כמה דודים ודודות קשים, אכזריים במידות שונות, והמפגש הראשוני איתם מאוד קשה לה, מעליב. והיא מסכמת אחרי המפגש הזה: "לרגע חשבה להשליך את עצמה על המיטה ולבכות. היא לא יכלה לשאת את כל הכאב והבושה, שצרבו את לבה. ואז נפל מבטה על היומן הצהוב הישן שעל שולחנה הקטן. כעבור רגע ישבה אמילי על מיטתה בישיבה מזרחית, וכתבה בלהט ביומן הישן בבדל עיפרון הפחם הקטן שלה. כשאצבעותיה ריחפו על פני השורות הדהויות לחייה סמקו ועיניה ברקו. היא שכחה את בני מאריי, למרות שכתבה על אודותיהם, היא שכחה את ההשפלה, למרות שתיארה את מה שאירע. במשך שעה היא כתבה בשטף לאורה העמום של המנורה הקטנה, בלי לעצור, רק לרגעים ספורים כדי להשקיף מהחלון על יופיו של הלילה הערפילי בזמן שתרה בתודעתה אחרי מילה מתאימה במיוחד. כשמצאה אותה נאנחה בשמחה וחזרה לכתובה." (עמ' 55).

באמת אפשר לראות בטקסט הזה איך הרגשות שלה עוברים התמרה. יש פה שינוי, טרנספורמציה, מתוך סערה רגשית גדולה, עם כאב ובושה, באמצעות הכתיבה, באמצעות תהליך שמשלב עיבוד רגשי, את הצורך למצוא מלים, שפתאום משלב בין רגשות ובין קוגניציה, מתרחש משהו, שאפילו בסופו של דבר היא נאנחת בשמחה וחוזרת לכתובה, הכתיבה נותנת לה מזור. במקום אחר בספר היא כועסת על השכן, גיון הנשגב, הוא עושה לה מעשה אכזרי, הוא עובד עליה, הוא משקר לה שהתפוח שהיא אכלה ממנו הוא מורעל, ושהיא הולכת למות באותו יום. התיאור של הדרמה מהדהד לנו מאוד את אן שרלי במקום הזה של סערה רגשית. אחרי האירוע הזה היא בטוחה שהיא הולכת למות, והיא מסכמת את חייה. בסוף מתברר לה שהוא עבד עליה, והיא מתעלת את הכעס שלה לכתובת חיבור: "היא החליטה שבגלל אכזריותו השטנית, לעולם לא תתקרב לגיון הנשגב. היא חשה כלפיו מרירות כה עזה כי הפחיד אותה, למרות שהם חברים טובים כל כך, לכן לא הצליחה להירדם עד שחיברה תיאור שבו היא מתה מהרעלה, גיון הנשגב נשפט על רציחתה ומובל לתלייה על גרדום שניצב מתנשא כמוהו" (עמ' 173). התיעול של הנקמה של הרגשות הסוערים לתוך הטקסט זה הרגיע אותה והיא הלכה לישון.

עוד כתיבה בולטת בספר, זה תהליך האבל על אובדן אביה ודרך לשמירה על קשר. היום במחקרים עדכניים יותר בתחום האובדן והאבל מדגישים את המסלול של שמירת הקשר עם הנפטר כמסלול חשוב להתמודדות עם השכול. הבאתי קטע מהשיר של המשוררת הנהדרת מיה טבת דיין על אובדן אמה. יש לי פה קטע ואני אקרא את כל השיר, מתוך הספר שלה "ויהי ערב ויהי תוהו":

"אם תחזרי בבוקר

ולא אהיה כאן,

חכי לי שאשוב.

ואראה לך היכן מונחים עכשיו הדברים

בביתך.

ואם תגיעי בצהרי ששי

אולי תמצאי אותנו נאחזים

בארוחת השבת

בספר חסר, שדפיו מתפוררים.

ואם תבואי בערב

בכל ערב

תראי שהכיור נקי

ואם בלילה

תגיעי

מעולם המתים

וכולנו ישנים

רק אל תתהלכי בדממה

העירי אותנו בבקשה.

כל לילה

אנחנו משאירים לך

מפתח

במקום הסודי

מחוץ לדלת"

היא מסיימת את זה ללא נקודה, ככה פותחת את הדלת החבויה הזו לאימא מעולם המתים שתוכל לחזור.

אמילי מאבדת את שני הוריה תוך זמן קצר. בגיל ארבע היא מאבדת את אמה, וכחמש שנים לאחר מכן את אביה. אביה נותר האובדן הטרי והגלוי, אליו היא מתגעגעת, ומולו היא כותבת את ההתרחשויות בחייה במכתבים ואיגרות. היא פונה אליו, כותבת אליו, בעצם הוא הנמען שלה. היא מתארת את הגעגוע אבל גם את ההסתגלות, את ההנאה מהנופים רבי היופי של אי הנסיך אדוארד. באמת אחרי שקוראים את שתי היצירות, גם את "האסופית" וגם את אמילי זה פשוט המקום שהכי רוצים לנסוע אליו בעולם. היא כותבת על המפגש עם הטבע: "אבא יקר, לא שכחתי את העצים האהובים בבית. אני תמיד חושבת עליהם כשאני הולכת לישון. אבל אני מאושרת כאן. זה בסדר שאני מאושרת, נכון? אבא. דודה אליזבת אומרת שהתגברתי על הגעגועים שלי הביתה מהר מאוד, אבל אני מתגעגעת הביתה לעיתים קרובות בתוכי" (עמ' 160).

ועוד סוגיה של כתיבה, זו הכתיבה של אמילי אל מול בדידות קיומית. בניגוד לאובדן של אביה שמתרחש בגיל יותר מאוחר והוא יותר מעובד בספר, האובדן של אמה מאוד טרגי לנפש שלה. אמה מתה בפתאומיות, תוך שלושה ימים וכשאמילי הייתה בת ארבע. מאז ליוותה אותה איזו שהיא דמות של אשת הרוח, דמות שנעה בספר הזה על הגבול של ה-Uncanny, האל-ביתי, בין הריאליסטי לבין הפנטסטי. יש הרבה בספר הזה מהאזורים האלה של העל-טבעי. בסוף הספר אמילי נכנסת לחרדה שמביאה עד למחלה ולגילוי סיפור היעלמותה של אמה של אילזה חברתה. גם החברה שלה אילזה איבדה את אמה, שעזבה ונעלמה. אמילי נחשפת דרך רכילות שלא תואמת את הגיל שלה, למידע שאמה של אילזה ברח עם מאהב מבעלה ומבתה הקטנה, הם נסעו על ספינה וטבעו. אמילי לא נרגעת מהסיפור הזה, מפתחת אובססיה שמתפתחת למחלה בה אמילי קודחת ומגלה באופן על טבעי (יש לא מעט על-טבעי בספר הזה, ובזה הוא שונה מהספר האסופית)

כי אמה של אילזה בכלל לא ברחה, אלא נפלה לבאר. ואז הם מוצאים באמת את האם המתה הזו, והגילוי הדרמטי הזה משחרר את אמילי מהקונפליקט הפנימי שלה ביחס לאמה. כילדה שבגיל ארבע מאבדת את אימא שלה, זה גיל מאוד רגיש, היא פיתחה כעס לא מודע, על הנטישה של האימא ואחרי שהקונפליקט נפתר בתוכה, משתחררים הרבה רגשות, הרבה תכנים לא מודעים והיא מסוגלת לעבור לחדר של אימא שלה ומתחילה לכתוב גם לה מכתבים, אותם כתבה עד כה רק לאביה. כך היא מוצאת שוב את הקשר שניתק לאמה בתוך תוכה, וכך היא מסוגלת להיפתח לקשר אימהי טוב יותר עם דודה אליזבת שהייתה מאוד קשה אליה ופתאום היא מתרככת. יש רגע כזה שבו אמילי מסוגלת למצוא בתוכה את האפשרות, את הפניות, את האפשרות להיות בת של אם אחרת. בחדר של אמה היא מגלה מראה "מראה סגלגלה במסגרת של זהב מלוכלך" ובאופן סימבולי עכשיו אחרי שהקשר עם אמה בתוכה חודש, היא מסוגלת לראות במראה את עצמה, את מלוא הגוף שלה, פרט למגפיים... והיא מתפעלת שהמראה "לא מעוותת את הפנים שלי ולא משנה את הגוון לירוק". בעצם ההשתקפות הזו היא השתקפות בה אמילי מתחילה לפגוש את העצמי האמתי שלה, לא זה מעוות הפנים, הכוזב, השומר על העצמי האמתי מול העולם. "החדר היה אפוף קסם בלתי מוגדר של חדרים שבהם פריטי הריהוט, ישנים או חדשים, מכירים זה את זה היטב והקירות והרצפה מסתדרים ביניהם. אמילי חשה בכך כשבחנה כל דבר. זה החדר שלה. היא כבר אהבה אותו. היא הרגישה לגמרי בבית. "אני שייכת לכאן", אמרה באושר. היא הרגישה עונג של קירבה לאמה, כאילו גיליית סטאר נעשתה לפתע אמיתית עבורה".

היא מצרפת את אמה כנמענת למכתבים. היא אומרת: "תמיד אכתוב את המכתב גם לך וגם לאבא מעתה, אימא. אני מצטערת שלא הכללתי אותך כל כך הרבה זמן. אבל לא נדמית לי אמיתית (בתוכי) עד לערב שבו חזרתי הביתה" לחדר שלה.

כתיבה מהווה קשר עם העצמי האמתי, המושג "העצמי האמתי" הוא מושג של ויניקוט, פסיכואנליטיקאי, ששמענו עליו ממירי בתחילת היום, והוא טבע את המונחים "עצמי אמיתי" ו"עצמי כוזב". ובעצם אצל כולנו יש דרגות שונות של עצמי כוזב, בתקווה שאינן חמורות מידי, והמטרה של העצמי הכוזב זה לשמור על העצמי האמתי שלנו, וכשאנחנו נכנסים לתוך תהליך של טיפול פסיכולוגי או ביבליותרפי זה מקרב אל העצמי האמתי, אבל גם משחק ויצירתיות מקרבים אותנו אל העצמי האמתי שלנו. וזה ציטוט מויניקוט: "בשלב המוקדם ביותר העצמי האמתי הוא המצב התאורטי שממנו באים המחווה הספונטנית והרעיון האישי. המחווה הספונטנית היא העצמי האמתי בפעולה. רק העצמי האמתי יכול להיות יצירתי, ורק העצמי האמתי יכול להרגיש ממש. הוא משתמש במלה real באנגלית שתורגמה לממשי. בעוד שהעצמי האמתי חש ממש, קיומו של עצמי כוזב מוביל להרגשה של חוסר ממשות או לתחושה של חוסר תוחלת". הכתיבה היא דרכה של אמילי אל העצמי האמתי שלה. דרכה היא שומרת על יצירתיות, היא בונה את הנרטיב של סיפור חייה, מעבדת את רגשותיה ומכירה את עצמה.

אחד הרגעים הקשים ביותר בספר היא הפגיעה העמוקה שמתרחשת מול כל הכיתה כאשר המורה חושפת את שיריה ולועגת להם. אקרא קטע מזה, זה קטע ארוך אני אקרא חלק ממנו. המורה חושפת את לוח הציפחה (ההוא ששבר את הראש לבלייטון), חושפת שלא כתובים שם תרגילי חשבון, אלא היא מוצאת שם שורות של שיר, והמורה מתחילה להשפיל אותה בצורה מאוד אכזרית, "מה זה, זה לא נראה בכלל כמו שברים, שורות על הנוף הנשקף?" היא לועגת לה על טעויות הכתיב שלה, נשכף בכ' היא כותבת, "שמעו ילדים, יושבת בנינו משוררת מתחילה." המילים היו בלתי מזיקות, אבל אוי, משטמת הלעג שניכרה בנימת הדברים, התיעוב, הבוז, הנימה הזו צרבה את נפשה של אמילי כמו הצלפה. דבר לא היה נורא יותר בעיניה מאשר עיניים זרות הקוראות את שיריה האהובים, עיניים זרות, קרות, עיניים לעגניות. "בבקשה, בבקשה, גברת בראון", גמגמה באומללות, "אל תקראי את זה, אני אמחק את זה, אני אכתוב את התרגילים עכשיו"... גברת בראון צחקה באכזריות. "את צנועה מידי, אמילי, זה לוח מלא שירה, תארו לעצמכם ילדים, שירה! יש פה תלמידה שיודעת לכתוב שירה, והיא לא רוצה שאנחנו נקרא את השירה הזו, לצערי, אמילי היא אנוכית, כולנו צריכים ליהנות מהשירה הזו." אמילי התכווצה בכל פעם שהמורה ביטאה את המילה שירה בהדגשה קנטרנית. רבים מהילדים צחקו.

יש פה תיאור ארוך של ההשפלה הזו. החשיפה של השירים, הקריאה של השירים האלה היא פגיעה אלימה בילדה היצירתית. העצמי האמתי אמור להישאר במסתור. ויניקוט מכנה את האזור הזה של העצמי כאינקומוניקדו, גרעין פנימי של העצמי האמתי, שהוא חבוי ואסור לחשוף אותו לעולם. כשאנחנו מדברים על חשיפה, גם בטיפול, כמטפלת אני מזהה דברים, כל כך חשוב לא "לראות לוי" לפני שהוא מראה אותם. וזה בעצם גרעין הסיפור של מיץ פטל, הארנב, התהליך שהוא עובר, כל זמן שהם לועגים לו ואומרים ראינו לך, ראינו לך, הוא לא מסוגל לתקשר אתם. רק במשחק הוא מסוגל לתקשר איתם. מאוד חשוב לא לראות לאנשים, לא ליצור את חוויית החשיפה הפגיעה הזו, וזה מה שקורה שם בסצנה הזו. החשיפה הזו הייתה עלולה להיחוות כפגיעה אנושה ביצירתיות ובספונטניות של הילדה, אך למרבה המזל הסצנה האכזרית הזו מאוזנת במפגשים של אמילי עם אנשים אחרים העוזרים לה לגבש את העצמי האמתי שלה, כמו הכומר הקתולי, שהוא עבורה "נציג האחרות" כי היא ילדה פרוטסטנטית טובה, ודווקא הוא מזהה בה את התכונות המופלאות שלה ונותן לה סוג של רשות לחקור את היצירתיות שלה; ובדון, גבר שבאופן קצת מטריד בעיניי, מסמן אותה ככלה עתידית בהיותה ילדה בת שתיים-עשרה והוא אומר – אני אחכה לך, אך מעודד אותה לדמיין את עתידה כסופרת.

אמילי ילדה מאוד אינטליגנטית. היא מבינה שהיא צריכה להיעזר בעצמי הכוזב שלה כדי לשמור על האמתי. היא מסתירה את הכתיבה שלה מדודתה אליזבת, מהמורים שלה, היא מחליטה מי הם אנשי הסוד שלה, שהם בני דמותו של אביה, שעליהם היא סומכת. וכמובן כמה חברים בני גילה. אפילו מול המספרת של הספר אמילי נדרשת לפעמים להסתיר את האני האמתי שלה. גם

המספרת מפגינה לפעמים את הקול הצדקני והמוסרי. יש שם קטע מעניין בספר שיש איזו התנהגות לא רצויה של אמילי, אני לא זוכרת מה היא עשתה, אבל לא משהו דרמטי, וכתוב כך: "הדבר (התנהגותה של אמילי), אינו מעיד על מוסר השכל חיובי כמובן. במעשיה ראויה לשמה, אמילי הייתה מתגלה ונענשת על אי ציות או מתוודה בשל ייסורי המצפון. אבל אני מצטערת לספר, או הייתי אמורה להצטער, שהמצפון של אמילי לא ייסר אותה מעולם בעניין הזה. ואף על פי כן נגזר עליה לסבול מספיק באותו הלילה מסיבה אחרת לגמרי, כדי לאזן את העבירות הקטנות שלה." אפילו המספרת צריכה שהיא תסתיר את העצמי האמתי והשובב שלה.

מסע ההתבגרות של אמילי אל עצמיותה הוא מסע שמלווה כל העת בכתיבה. היא מתגבשת לא רק כנערה אלא גם ככותבת, כסופרת. תהליכי האבל והאובדן הקשים שהיא עברה עוברים עיבוד שמתאפשר בזכות תהליכים משמעותיים של התבוננות עצמית ומתן משמעות, שני תהליכים חשובים ומרכזיים המתרחשים בכתיבה בעקבות טראומה. זה חלק ממצאי הדוקטורט שלי. אישיותה מתגבשת למרות אתגרי חייה סביב חלומה להיות סופרת ולקראת הסוף היא עסוקה בשם הנכון שישקף את מהלך קביעת הזהות הזאת. בסוף המכתב לאימא ואבא היא כותבת: "נ.ב. תהיתי כיצד אחתום כשאגדל ואפרסם את כתביי. אני לא יודעת מה עדיף, אמילי בירד סטאר, או אמילי ב' סטאר, או א"ב סטאר, או א' בירד סטאר. לפעמים אני חושבת שאשתמש בשם עט, שם ספרותי שאת בוחרת לעצמך. זה נמצא במילון שלי בחלק של הביטויים, בסוף. אם אעשה זאת, אוכל לשמוע לידי אנשים מדברים לידי על היצירות שלי בלי לחשוך, ומביעים את דעתם האמתית. זה יהיה מעניין, אבל אולי לא תמיד נעים. אני חושבת שאהיה א' בירד סטאר." תהיתי על הבחירה הזו, מול ל"מ מונטגומרי, וזה כמובן קשור לדיון מגדרי, ולעובדה שהרבה נשים כותבות היו צריכות להסתיר את זהותן הנשית. לא שאפשר להתבלבל כשקוראים את "האסופית".

ולסיום, כי אי אפשר בלי, ניזכר רגע במי שהקפדתי כל ההרצאה לא לחשוב עליה, אבל ככה זה עם אהבות ראשונות, אז הבאתי קטע קצר מהאסופית: "את תתחילי להתנהג בהיגיון אי פעם, אן?" רטנה מרילה. "כן, אני חושבת שכן, מרילה", השיבה אן באופטימיות לאחר שבכתה בכי הגון לבדה, בחדר עליית הגג, נרגעה וחזרה להיות כתמיד. "אני חושבת שהסיכויים שאתנהג בהיגיון גדולים עכשיו יותר מתמיד." "איך הגעת למסקנה הזאת?" שאלה מרילה, "תראי", הסבירה אן, "למדתי היום לקח טוב וחשוב. מאז שבאתי לחווה הירוקה אני עושה טעויות כל הזמן. כל טעות עזרה לי לתקן פגם אחר בי. הסיפור על סיכת האחלמה לימד אותי להפסיק לחטט בדברים שאינם שלי, סיפור יער הרוחות ריפא אותי ממשחקי הדמיון שלי, מאז סיפור העוגה אני לא מתרשל בבישול, צביעת השיער לימדה אותי לא להיות גנדרנית. אני לא חושבת יותר על השיער שלי או על האף שלי. בכל אופן לא לעתים קרובות. והמקרה של היום ישים קץ לנטייה המוגזמת שלי לרומנטיקה. הגעתי למסקנה שאין טעם להיות דרמטית באבונלי. זה אולי היה קל בטירת קאמלוט, לפני מאות שנים אבל היום לא מעריכים את הרומנטיקה. אני די בטוחה שבקרוב תראי

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין (ע.ר.)
David Yellin Academic College of Education (R.A.)

שיפור ניכר אצלי בנושא הזה, מרילה". "אני בהחלט מקווה", אמרה מרילה בספקנות. מתיו שישב כל אותו זמן בפינתו הניח את ידו על כתפה כשיצאה מרילה מהחדר. "אן, אל תוותר לגמרי על הרומנטיקה. כדאי לך לשמור קצת ממנה, לא יותר מידי, קצת רומנטיקה זה טוב. תישארי קצת רומנטית אן..."

רננה : בלה, תודה רבה, ממש! אני מסכימה אתך שהדמות של הגבר שמתאהב בילדה בת 12 היא קצת מטרידה, אולי בגלל זה הספר לא תורגם קודם, אני התאהבתי באמילי, ונוכחתי שוב בכתבתה של מונטגומרי בחווייה אסתטית, מעבר לדמות ולעלילה, כי השפה מאוד עשירה, יש הרבה הומור וזה בכל זאת לפני כמאה שנה תודה, ממש האיר את עינינו!